

Otteita ajasta

Judith Butler kirjoittaa *London Review of Books* 9/07:ssä Hannah Arendt -koelmasta *Jewish Writings* (2007). Esseissään Arendt pohtii suhdettaan juutalaisuuteen ja Israeliin. Ongelmaksi asettuu kansallisvaltio: kansalaistensa oikeuksien vaalijana sitä voi puolustaa, nationalistisen ulossulkevana ilmiönä sitä on vastustettava. Poliittisen yhteisön muotona sille ei ole helppoa löytää vaihtoehtoja.

Juutalaisintellektuellien oli ratkaistava suhteensa Israelin valtioon. Filosofit Geršom Scholem syytti sionismia kritisoinutta Arendtia ja muita ”saksalaiseen vasemmistoon” kuuluneita juutalaisälyköitä siitä, että heiltä puuttui *Ahabath Israel* – rakkaus juutalaista kansaa kohtaan. Arendt vastasi:

”Olet aivan oikeassa – minua ei liikuta tämänkaltaisen ’rakkaus’, kahdesta syytä. En ole koskaan elämässäni ’rakastanut’ mitään kansaa tai kollektiivia, en sen paremmin Saksan kansaa

kuin ranskalaisia tai yhdysvaltalaisia, en työväenluokkaa enkä mitään sen kaltaistakaan. Rakastan ’vain’ ystäviäni, ja ainoa tuntemani ja uskomani rakkauden laji on toisten ihmisten, persoonien rakastaminen. ’Juutalaisten rakastaminen’ vaikuttaa minusta epäi-

lyttävältä siksikin, että olen itse juutalainen. Keskustelin Israelissa kerran erään merkittävän poliitikon kanssa. Hän puolusti uskonnon ja valtion erottamattomuutta Israelissa, mikä on minun mielestäni tuhoisa lähtökohta. ’Täytyyhän sinun ymmärtää, että sosialistina en tietenkään usko Jumalaan; uskon juutalaiseen kansaan.’ Pidän tätä järkyttävänä lausuntona, enkä tuolloin järkytykseltäni saanut edes vastauksia. Olisin kuitenkin voinut vastata: Tämän kansan suuruus oli kerran uskossa Jumalaan, ja juuri sellaisessa uskossa, jossa luottamus ja rakkaus häntä kohtaan oli suurempaa kuin pelko. Ja nyt tämä kansa uskoo ainoastaan itseensä? Mitä hyvää siitä voisi seurata? No, tässä merkityksessä minä en ’rakasta’ juutalaisia, enkä ’usko’ heihin; minä pelkästään kuulun heihin, ilman epäilyjä tai vastaväitteitä.”

Arendt piti liittovaltion muodostamista palestiinalaisten kanssa ainoana kestäväenä ratkaisuna. Juutalaisten kansallisidentiteetille perustettu valtio synnyttäisi kaikkien nationalististen valtioideologioiden tapaan syrjintää, muukalaisiksi sysättyjen palestiinalaisten valtavan joukon sekä jatkuvan väkivallan kierteen Israelin ja arabivaltioiden välillä.

Butlerin mukaan Arendtin näkemykset voivat olla poliittisesti naiiveja. Silti varoitus Israelin tulevaisuuden sitomisesta sionismiin oli tarkkanäköinen. Kokoelman tärkeintä antia on kodittomien ja valtiottomien – oikeudettomien – aseman pohtiminen. Butler muistuttaa, että palestiinalaisia ja juutalaisia yhdistävästä muukalaisuuskokemuksesta voisi kehkeytyä keskinäisen solidaarisuuden ja Lähi-Idän uusien poliittisten ratkaisujen lähtökohta.

Psykoanalyysin höyryveturi Slavoj Žižek kummastelee kidutuksen uutta nousua

New York Timesin yleisönosastossa 24.3. otsikolla ”Knight of the Living Dead”. Kevään kuluessa USA:n turvallisuuspalvelut julkistivat, että Khalid Shaikh Mohammed tunnusti osallisuutensa useiden terroritekojen suunnitteluun. Voidaanko hänen sanoihinsa luottaa,

kun tiedetään, että häntä ”kuulusteltiin tehostetuin menetelmin”, kuten kiertoilmaisu kuuluu?

Koska mikään läntinen oikeusjärjestelmä ei voi käyttää todisteena kidutuksella hankittuja tietoja, on Mohammed kiduttamalla asetettu kaiken oikeudenkäytön ulkopuolelle – mitä hän itse halusikin. Oikeusjärjestelmä halkeaa kahtia: ”Herra Mohammedista on tullut ihminen, jollaisille Giorgio Agamben on antanut nimityksen *homo sacer*: olento, joka on juridisesti kuollut, vaikka onkin biologisesti elossa. Eikä hän ole ainoa välitilan maailmassa elävä. Yhdysvaltalaiset viranomaiset, joiden vastuulla on pidätettyjen kohtelu, ovat muuttuneet eräänlaisiksi vastineiksi tälle *homo sacerille*: oikeusvaltaa käyttäessään he toimivat tyhjässä tilassa, jota laki kannattelee, mutta johon lakien säädösvoima ei kuitenkaan yllä.”

Žižekin mukaan moraalien ja lain periaatteita ei voi johtaa ääritilanteista: ”Osaamme kuvitella yksittäisen tilanteen, jossa saattaisimme turvautua kidutukseen – kuten pelastaaksemme rakkaamme joltain välittömästi uhkaavalta, sietämättömältä pahalta. Itsekin voin kuvitella. Sellaisessa tapauksessa on kuitenkin tähdellistä, etten kohota epätoivoista valintaa universaaliksi periaatteeksi. Hetken ohittamattomassa brutaalissa hädässä minun vain pitäisi toimia siten. Mutta siitä ei voi tulla hyväksyttävää ennakkotapausta; minulle on jäätävä aito kauheudentunne siitä, mitä olen tehnyt. Kun kidutuksesta tulee vain jatke terrorismin torjunnan keinovalikoimaan, koko kauheudentunne kadotetaan.” Žižek kysyy: mitä jos joku läntisessä maailmassa ehdottaisi, että toisinaan on paikallaan raiskata? Yhtä vähän kuin raiskausta pitäisi hänen mukaansa sietää kidutuksen oikeuttamista. Žižek muistuttaa, että edellisen kerran kidutuksen käypyydestä keskusteltiin – keskiajalla.

Ranskan hedonistiguru Michel Onfray raportoi *Le Nouvel Observateur*-lehden huhtiblogissaan kevättalven tapaamisistaan presidenttiehdokas Nicolas Sarkozyn kanssa. Kiukkuinen sisäministeri ei ottanut kantaa väitettyyn kääntymiseensä gaullistiksi. Hän viittasi kintaalla niille, joiden mukaan hän oli alkanut lisäkannatuksen toivossa kylvää puheisiinsa Jaurès-suopeuksia tai muuta tunnususta vanhalle vasemmistolle. Hän hylkäsi kysymykset loukkauksina välttyäkseen vastaamasta. Kesken haastattelun Sarkozy vastasi puhelimeen, jolloin kireä ääni muuttui pehmeäksi, affektuösisiksi. Onfray vainusi uhon alta heikkouden: ”Poliittisten suurpetojen häkissä tapaa nähtävästi vain itseään vallitsemattomia, jotka tästä syystä pyrkivät vallitsemaan muita. Äkkiä tunnen itseni Senecaksi istumassa Neron salongissa...”

Vankiloista puhuessaan Sarkozy vaahotosi käsi nyrkissä ”pahuudesta kuin jostain näkyvästä oliosta”. Hänelle pahuus on synnynnäistä. Onfrayn mukaan oikeistometafysiikka vaatii puhtaat ideat ja vastaideat vailla

suhdetta yhteiskuntaan tai historiallisiin oloihin. Tarvitaan yhtä puhtoiset toimijat: Hyvikset, Pahikset, Urheat, Laiskurit, Rikolliset. Pedofiileihin Sarkozy liitti ”geneettisen haurauden”. Kun hän lisäsi, ettei tiedä mitään absurdimpaa kuin sokraattinen itsensä tuntemisen tavoite, Onfray muisti Giscard d’Estaingin halunneen Lacanin psykoanalyyysiin. Filosofin ojentaa neljä lahjakirjaa: Foucault’n *Tarkkailla ja rangaista*, Nietzschen *Antikristus*, Freudin *Toteemi ja tabu* ja Proudhonin *Mitä on omaisuus?* Sarkozy ehdottaa uutta tapaamista. Sen aikana rento presidenttiehdokas myöntää olevansa politiikassa tullakseen rakastetuksi: ”Kuten kaikki, sillä kaikki haluavat tulla rakastetuksi.”

Inhontäyteinen lyhyiden liittojen politiikka tuskin tyydyttää rakkaudentarpeita. Paremminkin Onfraylle kelpaa Sarkon viittaus siihen, että halu ei ikinä lunasta lupauksiaan, että himo on suurempaa herkkua kuin mikään toteutumansa. Hän sanoo kaivaneensa aina korkeammalle: ”Sellaista tekoa minä olen. [...] Uskon transgressioon. Mutta [...] ilman sääntöjä ei ole rikkomuksia.” Onfray on jo huomannut kuvittelevansa Sarkoa lo-mailemassa: Välimeri, Glucksmann, Johnny Hallyday ja BHL siintävät silmissä... Nyt hän joutuu ajattelemaan Sarkoa markiisi de Saden ja Bataillen rinnalla: tässäkö paradoksin yhdistämä sortosysteemin tukitroikka. ”Mikäpä parempi paikka kapinamieliselle kuin kansallinen poliisikommentajuus? Missäpä halukas yksilö voisi vapautua ja tappaa isänsä oivemmin kuin jär-

jestysvoimien päällikkönä? Mikäpä posti strategisempi lakien viholliselle kuin lainturvaajuus?” Onfray sanoo keskustelujen jälkeen tuntevansa myötätuntoa miesparkaa kohtaan. Mutta sekuntiakaan elämästään hän ei koe vaihtaneensa sekuntiinkaan Ranskan uuden presidentin kanssa.

New York Review of Books 7/107:ssä Charles Taylor kirjoittaa Jonathan Learin kirjasta *Radical Hope* (2007). Teos tutkii kulttuurimurhaa, erityisesti tapausta, jossa ihmiset jäävät elämään kulttuurinsa kuoltua. Esimerkkinä ovat crow-intiaanit.

Päällikkö Plenty Coups sanoi 1920: ”Kun biisonit katosivat, kansani sydämet putosivat, eivätkä he saaneet nostettua niitä ylös. Sen jälkeen mitään ei ole tapahtunut.” Lear ei halua tulkita lausetta ”Sen jälkeen mitään ei ole tapahtunut” psykologisesti masennuksena, vaan kirjaimellisesti. Crowkansa eli metsästämyllä biisoneita ja liikkumalla niiden mukana. Samalla omaa aluetta eli omia biisonilaumoja oli puolustettava. Tämä tapahtui iskemällä keihäs maahan: sen rajaamaa aluetta crow-soturi puolusti kuolemaan asti. Menestyksellistä alueen puolustamista samoin kuin onnistunutta metsästysreissua kutsuttiin nimellä *coup*. Kun biisonit hävisivät ja crowd pakoitettiin reservaattiin, *coup*-elämäntapa kävi mahdottomaksi. Mitään ei voi tapahtua, kun liikkuvia rajoja ja biisoneita ei ole. Crow-kulttuurille merkityksellinen näkökulma oli hävinnyt maailmasta. Lear kirjoittaa: ”Crowt ovat kadottaneet käsitteet, joilla he voisivat rakentaa omaa kertomustaan. Tämä on todellinen menetys, ei pelkästään menetys jostain tietystä näkökulmasta nähtynä. Se on kokonaisen katsantokannan katoaminen.”

Taylor erottaa tavallisen ja radikaalin mahdottomuuden. Edellistä on mahdottomuus ostaa kahvia kaupasta, kun kahvi on loppu. Jälkimmäistä on mahdottomuus ostaa kahvia kaupasta maailmassa, jossa ei ole kauppoja eikä rahataloutta. Taylor näkee, että länsimaistumisen ja globalisaation tuottamat kulttuurimurhat etenevät, koska muuttuvaan ja muokattavaan

identiteettiin tottuneet globaalit menestyjät katsovat aiheuttavansa korkeintaan tavallista mahdottomuutta. Taylor lukee Learin kirjasta radikaalin toivon sanoman; mihinkään perustumattoman toivon, että omasta perinteestä voi löytyä jokin silta ulos umpikujasta:

”[Y]hdenmukaisen maailmansiviliisaation kehkeytymisestä on maksettu ja maksetaan jatkuvasti hirvittävää inhimillistä hintaa kulttuurien täydellisinä tai lähes täydellisinä kuolemina. Ja tilannetta entisestään pahentaa nykysiviliisaatiota hallitsevien ihmisten kykenemättömyys käsittää, millainen tämä hinta on.

Toivo kumpuaa Learin crow-yhteisön kuvauksesta: ihmiset voivat

löytää keinot palata takaisin kuilun partaalta ja keksii uuden elämäntavan, joka on luovaa jatkumoa kuolemaan tuomitulle perinteelle, kuten crowkansan onnistui tehdä asettumalla aloilleen viljelemään maata. Toivo on ”radikaali”, koska on käytännössä mahdotonta tietää ennakolta, millainen tuo uusi elämänmuoto on. Sen on tultava esiin omansalaisina uusina muotoina, jotka ovat lähtöisin kunkin yhteisön erityisistä kulttuurisista aineksista. Mitään yleistettäviä periaatteita ei ole, paitsi tyystin tyhjinä ja puhtaasti muodollisina: ’löytäkää ennennäkemättömiä ratkaisuja omien perinteidenne varassa.’”

Plenty Coups johti unensa perusteella heimonsa maanviljelykseen

ja vastentahtoiseen yhteistoimintaan USA:n kanssa. Taylorille tämä oli radikaalin toivon kannatelema uudelleentulkinta rohkeutta vaativasta *coupista*. Oliko se parempi ratkaisu kuin Istuvan Härän päätös sotia loppuun asti? Taylor antaa etusijan Plenty Coupsille. Valitettavasti tämä sanoi sanansa tahtaumien lopusta vain hiukan ennen kuolemaansa, heimonsa elintavan uudistumisen jälkeen.

Verkossa

LRB: www.lrb.co.uk/v29/n09

Žižek: www.lacan.com/zizknight.htm

NouvelObs: <http://michelonfray.blogs.nouvelobs.com>

NRB: www.nybooks.com/articles/20110